

Vydává federální ministerstvo financí ve spolupráci se Státní bankou československou ve vydavatelství **Économia, a. s. Praha**

© federální ministerstvo financí

Adresa redakce: Vinohradská 49,
120 74 Praha 2

Telefon: 253 018 nebo 2110, linka 361

Vedoucí redaktor: Ing. Ivan Kočárník, CSc.

OBSAH

- Helena ROTTOVÁ—Ladislav RIZIKY: Měnový vývoj v roce 1991 257
- Rudolf OLŠOVSKÝ: Vývoj platební bilance ČSFR v roce 1991 263
- Václav BENDA: Výnos daně z obrátu v roce 1991 270
- Oldřich ZAHŘÁDKA: Problematika státních záruk za bankovní úvěry a půjček ze státních rozpočtů organizacím (1. část) ... 275
- Jan ZEMAN: Národohospodářské náklady a ceny v dopravě 282

Finance a úvěr v zahraničí

- Jan KINŠT: Japonská průmyslová politika a její finanční aspekty 290

Informace

- Pavel ŠTĚPÁNEK: Seminář o československé daňové reformě 296

Uprostřed čísla:

Frederic S. MISHKIN: **Ekonomie peněz, bankovníctví a finančních trhů** (na pokračování — 22. část) ss. S (A→Č)-645 — S (Č→A)-660

Všechny bibliografické údaje včetně údajů o autorských právech jsou uvedeny u prvního pokračování v č. 1/91 tohoto časopisu.

Publikováno po dohodě s College, sekci vyd. HarperCollins Publishers.

Publishers: Federal Ministry of Finance in Cooperation with Czechoslovak State Bank in Publishing House **Economia, Prague**

© Federal Ministry of Finance

Editor's Office: Vinohradská 49,
120 74 Prague 2, CSFR

Editor in Chief: Ivan Kočárník

CONTENTS

- Helena ROTTOVÁ—Ladislav RIZIKY: Monetary Development in 1991 257
- Rudolf OLŠOVSKÝ: Balance of Payment Development in CSFR in 1991 263
- Václav BENDA: Turn-over Tax Revenue in 1991 270
- Oldřich ZAHŘÁDKA: Relevant Questions of State Guarantees for Bank Credits and Loans from State Budgets Provided to Firms (1st part) 275
- Jan ZEMAN: Real Economic Costs and Prices in Transports 282

Finance and Credit Abroad

- Jan KINŠT: Japanese Industrial Policy and Its Financial Aspects 290

Information

- Pavel ŠTĚPÁNEK: The Czechoslovak Tax Reform Seminar 296

In the middle of this issue:

Frederic S. MISHKIN: **The Economics of Money, Banking, and Financial Markets** (To Be Continued—Part XXII) pp. S (A→Č)-645 — S (Č→A)-660

You can find all bibliographical data including particulars on copyright in part I of the series in No 1/91 of this journal.

Published by arrangement with College, a division of HarperCollins Publishers.

Redakční rada: ing. Aleš Bulíř, CSc., ing. Belo Bosák, CSc., Ing. Jozef Dančo, CSc., ing. Miroslav Hrnčíř, DrSc., ing. Miroslav Kerouš, ing. Jaroslav Klapač, ing. Ivan Kočárník, CSc., ing. Antonín Kotulán, CSc., ing. Vratislav Kulhánek, ing. Ivan Mikloš, Vladimír Rudlovčák, CSc., ing. Miroslav Purkyně, dr. ing. Dušan Triska, CSc., prof. ing. Miroslav Tuček, CSc., ing. Peter Vajda, CSc., ing. Anton Vavro, CSc., doc. ing. Karol Vlachynský, CSc., ing. Jaromír Zahradník

Vývoj platební bilance ČSFR v roce 1991

Rudolf OLŠOVSKÝ*

Úvod — vymezení pojmu platební bilance

ČSFR, po obnovení svého členství v Mezinárodním měnovém fondu, začala Fondu předávat statistické informace o vývoji platební bilance. Zároveň došlo k zásadním změnám ve sběru a způsobu prezentování dat platební bilance v souladu s metodikou členských zemí MMF.

Platební bilance je statistický výkaz, který sumarizuje ekonomické transakce státu s ostatním světem za určité časové období, zpravidla jeden rok. Tyto transakce, probíhající mezi devizovými tuzemci (rezidenty) a devizovými cizozemci (nerezidenty), zahrnují operace související s pohybem zboží, služeb a výnosů, operace s finančními pohledávkami a závazky a operace klasifikované jako převody (transfery), např. dary. Při zachycení každé transakce je dodržována zásada podvojnosti zápisu operace.

Platební bilance se skládá z běžného účtu a kapitálového účtu. Běžný účet platební bilance odráží pohyb reálných zdrojů (např. zboží, služby, jednostranné převody), kapitálový účet zobrazuje způsob profinancování transakcí provedených na běžném účtu. Při schodku běžného účtu vykazuje kapitálový účet zpravidla plus (přiliv zdrojů ze zahraničí). Rozdíl mezi pohybem na běžném účtu a kapitálovém účtu se promítá do změny devizových rezerv, což jsou podle mezinárodních zvyklostí pouze devizové rezervy (aktiva) centrální banky státu. V případě, že pasívum běžného účtu platební bilance není kryto přílivem zdrojů na kapitálovém účtu platební bilance, dojde ke snížení devizových rezerv centrální banky.

Celkový součet všech položek platební bilance se v souladu s podvojností zápisu musí rovnat nule. V položce „ostatní“ jsou zachyceny kursové rozdíly, chyby, omyly a metodické vlivy k vyrovnání platební bilance. I tato položka má svoji interpretaci a její výše se musí pohybovat v relaci k obratu obchodní bilance. Při zlepšování systému sběru dat pro sestavení platební bilance by se tato položka měla minimalizovat.

---

* Ing. Rudolf Olšovský, pracovník SBČS — federální úřadí, Praha
Příspěvek redakce obdržela 9. 4. 1992.

Vnější a vnitřní podmínky vývoje čs. ekonomiky

Ve vývoji platební bilance ČSFR v roce 1991 se odrážel transformační proces čs. ekonomiky a zhoršené vnější ekonomické podmínky. K faktorům, které objektivně působily na snížení poptávky po čs. produkci, patřily rozpad trhu RVHP (zejména hospodářské problémy v bývalém SSSR), ozbrojený konflikt v Perském zálivu a později i na území bývalé Jugoslávie, zpomalení hospodářského růstu v zemích OECD.

Charakteristickými rysy transformace čs. ekonomiky v oblasti vnějších ekonomických vztahů byly:

- liberalizace operací na běžném účtu platební bilance zavedením vnitřní konvertibility Kčs vůči volně směnitelným měnám,
- udržení devizového kursu na úrovni 1 USD = 28 Kčs po devalvaci v prosinci 1990,
- přechod na světové podmínky a zúčtování ve volně směnitelných měnách se zeměmi střední a východní Evropy.

Dočasnými opatřeními přijatými na ochranu platební bilance bylo zavedení dovozní příirážky, konzultace platebních podmínek u dovozu a limit pro čs. občany při nákupu devizových prostředků (kapesného) pro potřeby turistiky. Převody v oblasti kapitálového účtu podléhají regulaci Státní banky československé.

Vzhledem k nedostatku konvertibilních měn v bývalém teritoriu RVHP byly uzavírány barterové obchody a na základě dvoustranných dohod (SSSR, Maďarsko) bylo umožněno využívat národní měny ve vzájemném obchodě a pro účely turistiky.

V roce 1991 došlo k poklesu produkce v ČSFR, který byl způsoben především poklesem domácí poptávky, ale i snížením odbytu na zahraničních trzích. Markantní byl tento vývoj u vývozu strojírenských výrobků, který zaznamenal vzestup pouze v prvních čtyřech měsících roku 1991 jako výsledek realizace skluzových dodávek do SSSR za dodacích podmínek roku 1990 (tj. vývoz v XTR při hotovostním placení). V důsledku přechodu na placení v konvertibilních měnách a k dodacím podmínkám běžným ve světě, došlo k výrazné změně ve struktuře dodávek pro vývoz. Specifickým problémem čs. ekonomiky byla nutnost konverze zbrojní výroby, která vyplynula z nové ekonomicko-politické situace; celkově došlo ke snížení exportu této komodity oproti předchozímu období.

Liberalizace zahraničního obchodu umožnila rozšíření nabídky zahraničního zboží na vnitřním trhu, přičemž zavedení dovozní příirážky na dovoz spotřebního zboží umožnilo ochránit platební bilanci a zprostředkovaně i domácí výrobce.

V průběhu roku se ukázalo jako nezbytné řešit situaci v oblasti dovozu a vývozu v zemědělství. Vzhledem k přebytku živočišných produktů na čs. trhu vláda ČSFR svým usnesením č. 370 ze dne 13. 6. 1991 stanovila pro rok 1991 dovozní kvóty na dovoz skotu, hovězího masa a másla a rozhodla o subvencování některých dodávek zemědělských produktů určených pro vývoz.

Změněné ekonomické podmínky r. 1991 se odrazily i ve vývoji směnných relací čs. vývozních a dovozních cen. V porovnání s rokem 1990 došlo v průběhu roku 1991 ke zvýšení vývozních i dovozních cen, přičemž nárůst cen u dovozu byl podstatně vyšší. Podle údajů FSÚ činila směnná relace za rok 1991 77,8 %. Z toho vyplývající negativní cenový dopad za rok 1991 lze odhadnout na cca 45,6 mld. Kčs. Příznivý cenový vývoj u vývozu v některých průmyslových odvětvích, vč. textilního průmyslu, nemohl eliminovat vysoké cenové nárůsty, které se projevíly v dovozech pro odvětví paliv, energetiky i pro další průmyslová odvětví. Vývoj směnných relací krátil užití HDP v roce 1991 cca o 5,5 %.

Výsledky v oblasti vnějších vztahů v roce 1991

V důsledku uplatňované měnové a fiskální politiky, zaměřené na omezení domácí poptávky a na stabilizaci cenového vývoje, byl celkový vývoj platební bilance v konvertibilních měnách lepší, než se předpokládalo. Také vyšší než předpokládaný pokles hospodářské aktivity vedl ke snížení poptávky po dovozech.

Pro platební bilanci ČSFR v konvertibilních měnách v roce 1991 byl charakteristický následující vývoj:

- v I. čtvrtletí dosáhlo pasívum na běžném účtě platební bilance $-0,5$ mld. USD a realizace plateb za kumulované dovozy z konce roku 1990 měla za následek enormní tlak na devizové rezervy čs. bankovní soustavy;
- v II. a III. čtvrtletí došlo ke stabilizaci pasíva běžného účtu a k jeho mírnému zlepšování, vč. stabilizace úrovně devizových rezerv;
- IV. čtvrtletí je charakteristické přechodem běžného účtu platební bilance z pasíva do aktiva v důsledku urychlené tvorby devizového inkasa v oblasti služeb, ale i v důsledku zvýšení příjmů z exportní aktivity v průběhu roku 1991; při stagnaci dovozů do ČSFR to spolu s čerpáním sjednaných půjček vedlo k posílení devizových rezerv a ke zlepšení likvidity čs. bankovní soustavy.

Po několika devalvacích čs. koruny na konci roku 1990 byl zaveden od 1. 1. 1991 systém vnitřní konvertibility pro operace na běžném účtě platební bilance při úrovni devizového kursu $1 \text{ USD} = 28 \text{ Kčs}$. Ve vývoji neoficiálního (černého) kursu Kčs v průběhu prvních tří měsíců m. r. bylo patrné postupné sblížování s oficiálním kursem a od dubna do června se úroveň oficiálního kursu téměř stabilizovala a nevykazovala výraznější změny. Na tomto vývoji se podílely mj. intervence SBČS ve prospěch čs. koruny na mezibankovním devizovém trhu ve výši $25,5$ mld. Kčs (cca 870 mil. USD) z devizových půjček od MMF. Dále se v uvedeném vývoji zřejmě promítlo i snížení objemu prodávaných Kčs čs. občany v zahraničí (zejména po rozšíření limitu na vybavování devizovými prostředky a vlivem cenové liberalizace v ČSFR) a současně zvýšení poptávky po Kčs ze strany cizích státních příslušníků, např. ve vazbě na zahájení malé privatizace. Ke zvýšení odchylky paralelního kursu od oficiálního došlo v letních měsících v souvislosti s hlavní turistickou sezónou. V období srpnového pokusu o převrat v SSSR se výrazně zhoršil paralelní kurs čs. koruny (stejně jako ostatních východoevropských měn) v zahraničí. V září se opět oficiální a paralelní kursy Kčs přiblížily. Devizový kurs Kčs vůči konvertibilním měnám byl udržen na nezměněné úrovni po celý rok 1991 při $53,8$ procentním zvýšení maloobchodní cenové hladiny, což je nepoměrně vyšší nárůst než v SRN či Rakousku. Došlo ke zpevnění reálného devizového kursu Kčs.

Běžný účet platební bilance ve volně směnitelných měnách skončil přebytkem cca 360 mil. USD v důsledku aktivního salda bilance služeb. Obchodní bilance byla pasívní ve výši cca 450 mil. USD¹, což je méně, než se předpokládalo. Pasívum obchodní bilance bylo ovlivněno především dovozy ropy z bývalého SSSR za USD. Vývoj cen ropy a ropných produktů byl však v roce 1991 příznivý. Celkový dovoz ropy dosáhl $11,2$ mil. tun (z toho $9,4$ mil. tun z bývalého SSSR a zbytek ropovodem Adria) v celkové hodnotě $1,6$ mld. USD. Pouze zlomek této částky byl realizován prostřednictvím clearingů (dodávky z Íránu před zrušením clearingové dohody) a formou bartrových obchodů.

¹ Údaje SBČS o vývoji obchodní bilance jsou očištěny o vývozy realizované do bývalého SSSR v rámci clearingových dolarů a do dovozů jsou zahrnuty dovozy uskutečněné fyzickými osobami (automobily, elektronika atd.).

Dovozy realizované čs. občany dosáhly cca 550 mil. USD. Tato částka se rovná cca 5 % realizovaného maloobchodního obrátu ČSFR za rok 1991 a vyjadřuje částečné přeorientování čs. občanů při uspokojování potřeb na nákupy zboží dlouhodobé spotřeby v zahraničí (výrazné zejména u automobilů, kterých bylo dovezeno 105 tisíc).

V roce 1991 nastaly podstatné změny v komoditní struktuře vývozu ve prospěch výrobků s nižším stupněm zpracování (výrobky textilní, železo, ocel, dřevní hmota, potraviny) při snížení podílu strojírenských výrobků a výrazném poklesu vývozu ropných produktů vzhledem k poklesu objemu dovozu ropy. Růstu objemu vývozu bylo docíleno exportem výrobků s rychlou inkasní návratností. Pro úplnost je nutné uvést, že se oproti předchozímu období zvýšil také export osobních automobilů a traktorů.

V komoditní struktuře dovozů se zvýšil podíl paliv a surovin (vzhledem k přechodu na dolarové platby za dovozy ropy z bývalého SSSR) při stagnaci úrovně dovozu strojů a zařízení v důsledku poklesu investiční aktivity před strukturálními změnami v ekonomice. V rámci dovozu strojů vzrostl počet dovozů výpočetní a kancelářské techniky, elektronických zařízení, silničních vozidel a kovozpracujících strojů (i formou leasingu). Poklesl však dovoz strojů a zařízení použitelných pouze v některých odvětvích.

V bilanci služeb v konvertibilní měně bylo dosaženo aktiva cca 830 mil. USD, přičemž nejvýznamnější položku zde představují příjmy z dopravy a z cestovního ruchu.

Oproti roku 1990 se zvýšily příjmy z cestovního ruchu, které dosáhly částky 825 mil. USD, přičemž za celý rok 1990 příjem činil 310 mil. USD. Příjmy z turistiky — které vedle prostředků nakoupených od cizinců směnárny (428 mil. USD) a inkas cestovních kanceláří a hotelů (117 mil. USD) jsou doplněny i o odhad příjmů čs. občanů za služby nabízené zahraničním návštěvníkům za volně směnitelné měny (280 mil. USD) — se proti roku 1990 zvýšily téměř 2,5krát.

Objem prostředků vydaných na pasivní turistiku lze jen stěží odhadnout. Znáčná část prostředků nakoupených občany v rámci limitu v bankách byla uložena na devizové účty, jak tomu nasvědčuje přírůstek vkladů na účtech fyzických osob — k 31. 12. 1991 dosáhl stav účtů částky 807 mil. USD, tj. zvýšení o 430 mil. USD proti stavu k 1. 1. 1991. Mnohé cestovní kanceláře naopak čerpaly prostředky ze svých majetkových účtů na krytí výdajů spojených s výjezdy do zahraničí a rovněž nelze vyloučit, že jako dodatečný zdroj pro turistiku a případné nákupy v zahraničí byly použity i prostředky získané čs. občany za práci v zahraničí a uložené v tamních bankách. Výdaje na pasivní turistiku a služební cesty ve výši 380 mil. USD jsou tedy jen hrubým odhadem.

Saldo bilance výnosů z výrobních faktorů ve volně směnitelných měnách bylo ovlivněno nejen poměrem inkasovaných úroků a úroků placených do zahraničí, které tvoří z hlediska objemu nejvýznamnější položku, nýbrž i zahrnutím částky odpovídající předpokládanému transferu mezd čs. občanů za práce v zahraničí — SRN, Rakousko (cca 200 mil. USD) — do příjmů. Převážná část těchto prostředků spolu s částí příjmů získaných za služby v cestovním ruchu byla pravděpodobně použita na již zmíněné dovozy spotřebního zboží ze zahraničí.

Oproti minulosti se podstatně zvýšily soukromé převody a dary do ČSFR ze zahraničí, které byly částečně kompenzovány zvýšenými vládními výdaji z titulu příspěvků mezinárodním organizacím. Výsledné saldo bylo aktivní ve výši 42 mil. USD.

Kapitálový účet platební bilance v konvertibilních měnách vykazuje příliv zdrojů ve výši 47 mil. USD. Došlo především k přílivu dlouhodobých zdrojů, který byl ovlivněn čerpáním půjček od Mezinárodního měnového fondu, Světové banky, Evropských společenství, Skupiny G 24 a emisí cenných papírů SBČS

střednictvím společnosti Nomura. Celkově dosáhly nově čerpané půjčky 2,1 mld. USD. Zároveň došlo ke splacení dříve poskytnutých půjček bankovní a podnikové sféry.

Příliv přímých investic do ČSFR v roce 1991 dosáhl cca 600 mil. USD, přičemž SBČS sleduje reálný příliv zdrojů do ČSFR. Převážně jde o splacený základní kapitál s příslibem dalších investic do ČSFR v příštích letech. Největší realizované akce byly Škoda-Volkswagen, BAZ-Volkswagen, Sklo-Union-Glaverbel, Technoplyn-Linde a investice do zakládaných bank se zahraniční účastí v ČSFR. Okolo 80 % investic připlynulo ze SRN, následuje USA a investoři z Rakouska.

Pohyb krátkodobého kapitálu vykazuje odliv zdrojů, který byl způsoben především zvýšením krátkodobých vývozních úvěrů spojených se zvýšenou exportní aktivitou čs. subjektů, přírůstkem krátkodobých aktiv komerčních bank a snížením pasív bankovní soustavy.

Hrubá zadluženost ČSFR ve volně směnitelných měnách (tj. závazky podniků, bank a vlády) ve vztahu k zahraničí se zvýšila v roce 1991 o 1,3 mld. USD na 9,4 mld. USD. Do tohoto ukazatele nejsou zahrnuty výše uvedené investice v rozsahu 0,6 mld. USD, které se zahrnují do tzv. investiční pozice vůči zahraničí, neboť jde o závazky bez stanovení konkrétní doby splatnosti.

Dluhová služba ČSFR představovala v roce 1991 cca 18,4 % z vývozu ve volně směnitelných měnách.

Vývoj běžného účtu a kapitálového účtu platební bilance v konvertibilních měnách umožnil zvýšení devizových rezerv Státní banky československé o téměř 900 mil. USD při posílení devizové likvidity celé čs. bankovní soustavy.

Vývoj běžného účtu platební bilance v nekonvertibilních měnách byl ovlivněn především vývojem obchodní bilance vůči teritoriím bývalé Jugoslávie a bývalé-

Tabulka č. 1 Vývoj platební bilance v konvertibilních měnách za rok 1991

	[mil. USD]	[mil. Kčs]
<i>běžný účet</i>	+ 356,5	+ 10 513,3
obchodní bilance	- 447,4	- 13 192,6
vývoz	8 340,9	245 974,2
dovoz	8 788,3	259 166,8
bilance služeb	827,4	24 400,8
bilance výnosů	- 65,4	- 1 927,9
jednostranné převody	41,8	1 233,0
<i>kapitálový účet</i>	+ 47,0	+ 1 386,0
přímé investice	592,4	17 469,9
ostatní dlouhodobý kapitál	1 731,7	51 067,8
čs. úvěry poskytnuté do zahraničí	174,3	5 140,1
čs. úvěry přijaté ze zahraničí	1 557,4	45 927,7
krátkodobý kapitál	- 2 277,1	- 67 151,7
<i>ostatní^a</i> (kursové rozdíly, metodické vlivy, chyby, omyly)	494,4	14 579,8
<i>změna devizových rezerv^b</i>	- 897,9	- 26 479,1

poznámky: a Položka „ostatní“ vyplývá především ze změny metodiky sběru dat obchodní bilance a kursového pohybu USD během vykazovaného období; jde o vyrovnávací položku.

^b změna rezerv: - = zvýšení rezerv, + = snížení rezerv

ho SSSR v clearingových dolarech a v převoditelných rublech. Aktívum obchodní bilance a bilance služeb vytvořilo přebytek běžného účtu ve výši 590 mil. USD.

V kapitálovém účtu platební bilance v nekonvertibilních měnách se zvýšila aktivita především bankovní soustavy v clearingových dolarech a v převoditelných rublech. Zvýšily se i pohledávky podnikové sféry především vůči bývalému SSSR.

Obchodování s bývalým SSSR v rámci indikativního seznamu skončilo k 31. 12. čs. aktivem ve výši 156 mil. clearingových dolarů, tzn. na hranici mezního úvěru. Na straně vývozu do SSSR čs. podniky uplatňovaly clearingový účet, ale u dovozu některé čs. podniky v důsledku nerespektování mezivládní dohody o indikativních seznamech používaly reálnou volně směnitelnou měnu (železná ruda, hliník, uhlí, náhradní díly). Celý rok se zvyšoval tlak podnikové sféry na rozšíření rámce clearingové dohody nad 150 mil. USD. Celkový stav pohledávek ČSFR vůči tomuto teritoriu během roku 1991 vzrostl a dosáhl ke konci roku téměř 5 mld. USD.

Výsledkem výše uvedeného vývoje je nežádoucí zvyšování čs. aktiv v nekonvertibilních měnách, neboť nejsou předpoklady ani k odčerpání dříve vzniklých pohledávek. Rovněž vývoj na Kubě a současná situace na území bývalé Jugoslávie nedávají vyhlídky na brzké vyřešení čs. aktivního salda v bankovní a podnikové pozici z minulých let. V dohledné době se jeví reálným vyrovnání vzájemných pohledávek a závazků z minulého období ve vztahu k Maďarsku, Polsku a Rumunsku dodávkami zboží; část operací se realizovala v roce 1991 (např. Maďarsko), zbývající vyrovnání pohledávek a závazků by se mělo realizovat v roce 1992.

Tabulka č. 2 Vývoj platební bilance v nekonvertibilních měnách za rok 1991

	[mil. USD]	[mil. Kčs]
<i>běžný účet</i>	590,6	17 417,1
obchodní bilance	371,5	10 954,4
vývoz	2 294,7	67 669,4
dovoz	1 923,2	56 714,9
bilance služeb	113,0	3 331,8
bilance výnosů	87,3	2 573,5
jednostranné převody	18,9	557,3
<i>kapitálový účet</i>	-853,5	-25 170,0
přímé investice	2,7	80,9
ostatní dlouhodobý kapitál	-28,1	-828,4
čs. úvěry poskytnuté do zahraničí	-21,6	-635,7
čs. úvěry přijaté ze zahraničí	-6,5	-192,7
krátkodobý kapitál	- 828,2	-24 422,5
<i>ostatní (kursové rozdíly, metodické vlivy, chyby, omyly)</i>	262,9	7 752,9
<i>změna devizových rezerv</i>	0,0	0,0

Závěr

Vývoj v roce 1991 ukázal, že zavedení systému vnitřní směnitelnosti bylo devizově průchodné při udržení výchozí úrovně devizového kursu 1 USD = 28 Kčs.

Pozitivní trend ve vývoji platební bilance nastal ve II. čtvrtletí 1991, kdy došlo ke zvýšení dynamiky tvorby devizového inkasa ve volně směnitelných měnách za zboží a služby. Tento trend se urychlil ve III., a zejména ve IV. čtvrtletí roku 1991. Bylo tomu tak i v důsledku rozšíření volnoměnového obchodu se zeměmi východní Evropy a v důsledku změny věcné struktury vývozu ve prospěch surovin a materiálů, spotřebního zboží a potravin, tj. výrobků s rychlou inkasní návratností. Omezení tuzemské poptávky nutilo čs. výrobce umístit alespoň část přebytků na zahraničním trhu. Poněkud příznivější byla zejména v posledních měsících roku 1991 situace v přílivu zahraničního kapitálu do ČSFR (projevuje se ve zvýšení počtu splacení základního kapitálu zahraničními partnery při zakládání joint ventures v ČSFR), což je příslibem budoucího přílivu investic.

Příznivější vývoj platební bilance ve srovnání s vývojem, který byl předpokládán při koncipování programu ekonomické reformy, umožnil přistoupit k realizaci několika opatření, která mají liberalizační charakter. Jedná se zejména o:

- postupné snižování dovozní příirážky pro obchodní dovozy spotřebního zboží, která byla původně stanovena ve výši 20 %, k 1. 5. snížena na 18 %, k 1. 6. na 15 % a od 1. 1. 1992 platí úroveň 10 %. Současně od 1. 1. 1992 platí nové celní sazby, přičemž došlo ke zvýšení úrovně celních sazeb v průměru o 20 %;
- postupné zmírňování regulace platebních podmínek dovozů a její zrušení od 1. 10. 1991;
- zvýšení limitu prodeje devizových prostředků občanům z 2 000 na 5 000 Kčs a stanovení částky na 7,5 tis. Kčs pro rok 1992.

Ke stabilizaci vývoje devizové situace zejména v 1. pololetí roku 1991 významně přispěla půjčka Mezinárodního měnového fondu, která byla použita především k intervencím na mezibankovním devizovém trhu, k udržení úrovně devizového kursu a ke zmírnění dopadů do čs. ekonomiky, jež vyplývaly z přechodu na volnoměnové platby za dovozy ropy. Další čerpání devizových půjček ve III. čtvrtletí bylo použito ke zvýšení devizových rezerv centrální banky, neboť tyto rezervy byly řádově sníženy koncem roku 1990.

Příznivější vývoj platební bilance oproti předpokladům umožnil splnění devizových kritérií programu dohodnutého s MMF, což je jednou z podmínek pro další čerpání úvěrů od mezinárodních institucí v roce 1992.

SUMMARY

Balance of Payment Development in CSFR in 1991

The balance of payment concept of the IMF methodics is briefly define in the introductory part of this article. Following part examines the internal and external conditions of Czechoslovak economy's development in 1991. In the third part the author discusses the results achieved in the external relations field in 1991. The final part concludes the balance of payment development is more favourable than expected and therefore it enabled to introduce some relieving provisions.